

Muzejska i galerijska pedagogija u odgojnim i obrazovnim procesima

---

Prpić, Karmela

Undergraduate thesis / Završni rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:745744>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-10**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

KARMELA PRPIĆ

**MUZEJSKA I GALERIJSKA PEDAGOGIJA
U ODGOJNIM I OBRAZOVNIM PROCESIMA**

Završni rad

Pula, srpanj 2021.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

KARMELA PRPIĆ

**MUZEJSKA I GALERIJSKA PEDAGOGIJA
U ODGOJNIM I OBRAZOVNIM PROCESIMA**

Završni rad

JMBAG: 0303086125, izvanredna studentica

Studijski smjer: Izvanredni preddiplomski stručni studij Predškolski odgoj

Predmet: Likovno stvaralaštvo

Znanstveno područje: Umjetničko područje

Znanstveno polje: Likovne umjetnosti

Znanstvena grana: Likovna pedagogija

Mentor: doc.art.dr.phil. Aleksandra Rotar

Pula, srpanj 2021.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisana **Karmela Prpić**, kandidatice za prvostupnicu odgojitelja predškolske djece ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

U Puli, _____, _____ godine

IZJAVA
o korištenju autorskog djela

Ja, **Karmela Prpić** dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj Završni rad pod nazivom:

Muzejska i galerijska pedagogija u odgojnim i obrazovnim procesima

koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljajući na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, _____ (datum)

Potpis:

_____

Sadržaj:

1.Uvod	2
2.Pojava i razvoj muzejske pedagogije u Senju	4
3.Muzejska publikacija	8
4.Povijest Gradskog muzeja Senj	10
5.Arheološka zbirka Gradskog muzeja Senj	12
6.Hidroarheološka zbirka	14
7.Zbirka Glagoljaška baština Senja	15
8.Zbirka Intelektualni krug Senja	17
9.Prirodoslovna zbirka Velebit	18
10.Etnografska zbirka Bunjevci	19
11.Tvrđava Nehaj	21
12. Priprava za izvođenje likovne aktivnosti	24
12.1.Zapažanja nakon aktivnosti	29
12.2.Muzejska građa kao poticaj za realizaciju slikovnica	35
13.Zaključak	38
14.Sažetak/ Summary	39
15. Literatura	41
16.Popis fotografija	43

1.Uvod

Nakon srednje škole odlučila sam upisati Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, studij Predškolski odgoj. Oduvijek sam to željela jer djeca su plod i izvor ljubavi, poput cvijeta koji se zalijeva a on te oduševi bojom i mirisom. Iznenađenja nikad dosta, a ljubavi i ljepote još više. Tko ne bi volio raditi u rasadištu ljubavi, smijeha i dobrote!? U ljepotu rada sa djecom uvjerila sam se za vrijeme stručnih praksi u vrtiću i zaista potvrdila sebi da je to posao koji želim raditi cijeli život.

U dogovoru sa ravnateljicom Dječjeg vrtića „Travica“ u Senju Dubravkom Glavaš i pedagoginjom Anitom Orlić te odgojiteljicama Petrom Prpić Mikola i Senkom Prpić, organizirala sam posjet i obilazak Muzeja grada Senja. Sudjelovalo je 13 djece iz mješovite skupine „Školjkica“ (5-7 godina). Prije realizacije posjeta uspostavila sam kontakt sa muzejskom pedagoginjom i savjetnicom Blaženkom Ljubović, prof. povijesti i arheologije poznatu po svom doprinosu razvoju muzejsko-galerijske djelatnosti i promidžbe bogate baštine grada Senja. Imale smo nekoliko susreta prije dovođenja djece te savjetovanja u vezi posjete. U muzeju se moglo posjetiti Arheološku zbirku – lapidarij u prizemlju i Hidroarheološku zbirku, potom redom po katovima zbirku Glagoljska baština Senja, Prirodoslovnu zbirku – Velebit, zbirku Intelektualni krug Senja, Senj i Senjani u Domovinskom ratu, Etnografsku zbirku Bunjevaca i još neke nešto skromnije ali ne manje vrednije. Za obilazak svih postava bilo bi za njihov dječji uzrast previše. Stoga smo se zadržali u Arheološkoj zbirci, potom Hidroarheološkoj zbirci te potom obišli zbirku Glagoljska baština Senja. Stručno nas je vodila prof. Ljubović, a odgojiteljice su ispričale pokoju prigodnu anegdotu ili priču uz promatrani eksponat. Najveći interes ovaj put su djeca pokazala za brodove.

Razgovor o svemu viđenom, o izloženim eksponatima, potaknuti će htjenja da se nešto učini, da neki od njih i sami nešto naprave. Budući da je odgoj briga svih nas, roditelja i šire zajednice te da je on sve više prepušten odgovarajućim institucijama (dječji vrtići i škole) treba se utvrditi što optimalnije metode i procesi pogodni za to. Treba formirati slobodne i kreativne osobe koje će fleksibilno rješavati probleme i doprinositi razvoju društva. Upravo je to zadatak pedagogije – pripremati djecu za djelovanje. *„Pripremati djecu za takav način djelovanja zadatak je pedagogije, pri čemu i metodika likovne kulture ima svoju važnu ulogu. Suvremene ideje u*

pedagogiji i metodici likovne kulture ukazuju na važnost rada na sebi (samoupoznavanja), osposobljavanje djece u artikuliranju svojih potreba, jačanju samostalnosti, samopouzdanja, samopoštovanja, kritičnosti i kreativnosti, zatim sposobnosti za toleranciju i solidarnost.“¹

Upravo spomenuto možemo realizirati na razne načine te u želji poticanja dječjeg razvitka treba ih voditi tamo gdje zadovoljavaju svoje interese, tamo gdje dobivaju odgovor i gdje se bogate informacijama. Ostvariti ćemo to šetnjama, izletima, posjetima i obilascima. Jedna od takvih izazovnih sredina je muzej i galerija koji pružaju sve pomalo: i informacije, i spoznaju, i izazov, i dokazivanje u iznošenju svojih zapažanja, misli i stavova.

Stoga ću u ovom završnom radu predstaviti Senjski muzej i njegovu djelatnost te nešto reći o njegovoj građi i postavi. Nešto ću napisati i o tvrđavi Nehaj kao simbolu grada o kojem se također brine Gradski muzej Senj, a u kojem su smještene i neke zbirke muzejske građe. Muzej njeguje dobru suradnju sa svim kulturnim institucijama i ustanovama, a posebno dobro surađuje s domaćom djecom predškolskog i školskog uzrasta. U izradi rada uvelike su mi pomogli razgovori i sugestije prof. Blaženke Ljubović, a „vjetar u leđa“ su mi dale konzultacije sa doc.mr.art. Aleksandrom Rotar.

Gradski muzej Senj, kao i tvrđava Nehaj, prije pandemije COVID-19 bili su izuzetno posjećeni brojnim školskim ekskurzijama, djecom iz cijele Hrvatske, djecom osnovnih i srednjih škola. Broj posjeta je svakodnevno rastao. No nažalost ovo zadnje vrijeme posjete su „zamrle“ zbog situacije poduzimanja obvezne zaštite u sprečavanju širenja zaraze. Sve je nekako utihnulo i gotovo da se ne realiziraju školske ekskurzije do daljnjeg pogodnijeg vremena. Upravo takva situacija će i našu posjetu ograničiti u realizaciji i izvođenju aktivnosti. Morali smo se prilagoditi pruženim mogućnostima i određeni rezultati su tu.

---

¹ Herceg,L., Rončević,A. i Karlavaris,B. (2010) *Metodika likovne kulture djece rane i predškolske dobi*. Alfa d.d. Zagreb, Zagreb, str.42.

2. Pojava i razvoj muzejske pedagogije u Senju

Senj je grad bogate povijesti koja traje od prapovijesti do danas te stoga nije čudno da ima značajnu ostavštinu iz raznih povijesnih razdoblja. Grad je utemeljen prije više od 3000.godina, na brdu Kuk – istočno od sadašnjeg Senja. Razvoj trgovine će doprinijeti da se grad polako spušta u podnožje brda i razvija pokraj mora u uvali. Dolaskom Rimljana postaje antička Senia. Mnogi će ga naseljavati. Doživjeti će kulturne i gospodarske procvate, ali i razaranja i padove. Mijenjat će se vlast. Početkom 7.st., za vrijeme Avara i Slavena, dolazi do rušenja Senije, a na njenim ruševinama u srednjem vijeku podižu Hrvati grad Senj. Sredinom 12.st. Senj se ponovo spominje kao značajan grad, gradi se jednobrodna katedrala koja svoj današnji izgled poprima tek u 18.st. Od 13.- do 15.st., za vrijeme frankopanske vladavine raste značaj Senja, cvijeta trgovina i pomorstvo, razvija se gospodarstvo, grade se mnoge crkve i samostani te nije ništa čudno što ovaj povijesni period neki nazivaju zlatnim dobom senjske povijesti. Dokaz za sve to je bogata glagoljska baština. Spominje se glagoljska tiskara krajem 15.st. i početkom 16.st. u kojoj je na glagoljici i staroslavenskom jeziku tiskan 1494. godine Senjski glagoljski misal. Zbog turskih prodora u grad dolaze mnogi prebjezi nazvani Uskoci koji će i sami dati pečat obrani grada. Tu će se zadržati sve do 1617. godine kada dolazi do iseljenja Uskoka i odlazak u Liku i Žumberak kao posljedica kraja uskočko – mletačkog rata i sklapanjem Madridskog mira. Preživjet će brojne i burne promjene, sve do 1871. godine kada postaje kraljevski i slobodni lučki grad. Nove poveznice – prometnice zaobilazit će Senj i sve je usmjereno na Rijeku. Grad se smješta na periferiju događanja padom Austro-Ugarske Monarhije i stvaranjem Kraljevine SHS 1918. godine. No danas stvaraju se brojne mogućnosti za svekoliki razvitak Senja.

Možemo slobodno reći da otvaranjem prve muzejske zbirke novije senjske povijesti 1963. godine započinje razvitak muzejske pedagogije u Senju. Dr. Vuk Krajač i prof. Ante Glavičić uz sakupljanje arheološke i druge svekolike građe bili su pokretači kulturnog prosperiteta, muzejske pedagogije pišući brojne rasprave o kulturnoj važnosti Senja što je i objavljeno u mnogim časopisima. Pokreću obnovu palače Vukasović u kojoj je danas senjski muzej, iniciraju i pokreću osnivanje parka senjskih književnika uz podizanje spomen – bista provode i brojne kulturne i muzejske aktivnosti.

Pored redovne djelatnosti Muzej grada Senja organizirao je niz kulturnih događanja, okrugle stolove i znanstvene simpozije, uspostavio suradnju sa brojnim srodnim institucijama. Muzej je uvijek spreman pružiti suradnju i pomoć učenicima i studentima bilo u organizaciji obilaska, bilo u izboru stručne literature potrebne za određene aktivnosti (izrada završnog rada, diplomskog ili seminarskog rada). Muzej je uvijek spreman na suradnju te stoga njeguje dobre suradničke odnose sa osnovnim i srednjim školama, dječjim vrtićima i agencijama. Pedagoška aktivnost im je jača strana, a to dovodi do bolje komunikacije, povezivanja i razumijevanja među osobama što je vrlo važno za normalan razvitak djece, učenika i studenata. Senjski muzej prisutan je svekoliko u životu mnogih. On je kulturno središte skupljanja i stvaranja. Postaje sve zanimljivija destinacija brojnim posjetiteljima svih uzrasta, nacija i profesija.

Prof. Blaženka Ljubović dolaskom u Gradski muzej Senja svojim radom se vrlo brzo nametnula kao osoba puna ideja i želje za realizacijom. Autorica je velikog broja izložaba kojima je temeljito obradila kulturnu baštinu Senja. Uvijek spremna za suradnju te je tako uključivala u svoje projekte ljude različitih profila. Posebno je imala, i danas ima, razumijevanja za djecu iz vrtića. Plod toga je i organizirana izložba radova starijih vrtićkih skupina Dječjeg vrtića „Travica“ Senj – „*Senjska kulturna baština u mašti djece*“. Željelo se senzibilizirati djecu, osvijestiti za čuvanje kulturne baštine. U deplijanu koji je tiskan uz izložbu kao popratni materijal i dokument napisano je: „ *Izložbom Senjska kulturna baština u mašti djece želimo pokazati kako djeca u raznim tehnikama u svojoj mašti doživljavaju povijesne i umjetničke spomenike Senja. Samim tim kod njih se izgrađuje i odnos prema kulturnoj baštini uopće. Poseban značaj i draž ove izložbe je što su djeca kroz igru i zabavu iskazali svoju humanizaciju, kreativnost i maštovitost uz stručno vođenje i koordinaciju odgajateljica i kustosa GMS-a, a time izvršili ozbiljnu zadaću tj. priredili izložbu u povodu Međunarodnog dana muzeja.*“² Naime na izložbi su radovima bili obuhvaćeni poznati motivi grada Senja: Katedrala Uznesenja Blažene Djevice Marije, grb grada Senja, ulazna vrata u grad – Velika vrata, tvrđava Nehaj, Senjska ploča, crkva sv.Franje, fontana na Cilnici, kula Lipica, i slične povijesne građevine kojima se Senj ponosi. Korištene tehnike su bile različite: olovka , flomasteri, pastele, vodene

---

² Blaženka Ljubović (2000.) *Senjska kulturna baština u mašti djece*. Senj: Gradski muzej Senj i DV „Travica“ Senj. Povodom Međunarodnog dana muzeja 2000.godine tiskan je i izdan deplijan u kojem je riječju i slikom popraćen projekt. Citat je preuzet iz navedenog deplijana.

boje, tempera, ... Radilo se ispred eksponata, na terenu gledajući ono što rade i prenoseći na papir svojim načinom.

Fotografija 1a. Priredba u povodu otvaranja izložbe u prostorima Gradskog muzeja, 18.svibnja 2000.godine na Međunarodni dan muzeja. (fotografija iz fundusa GMS)

1b. Uskok iz DV „Travica“

1c. Obilazak postavljene izložbe

Izložba je bila ostvarena u prostorima Gradskog muzeja, 18. svibnja 2000. godine na Međunarodni dan muzeja. Realizacija je ostvarena suradnjom GMS i DV „Travica“ iz Senja. Za kraj navodim još jedan citat iz deplijana: „*Razvijanje pozitivnog odnosa prema kulturnoj baštini i vrednotama treba započeti već kod djece i to odlascima i posjetima muzejima, te posjetima i predavanjima muzejskih djelatnika u vrtićima i školama, a posebice da to bude masovnije organizirano povodom obilježavanja Međunarodnog dana Muzeja.*“³

Grad Senj

Fotografija2. (https://www.google.com/search?q=fotografije+senja&client=opera&hs=w2l&tbm=isch&source=iu&ictx=1&fir=wlyxTV5wWLu32M%252CCmpjnxISAUF7pM%252C%20&vet=1&usg=AI4_-kTT_NC0mhDDZxm-KdlhQXvKFBDFlg&sa=X&ved=2ahUKEwihk8WlruXxAhWII4sKHX-nBIAQ9QF6BAgKEAE#imgrc=o_TYcSHQng_FWM) (preuzeto 15. srpnja 2021., 17:30)

---

³ loc.cit.

3. Muzejska publikacija

Muzeji su prostori koji prikupljaju, čuvaju i izlažu određenu umjetničku građu. Stoga djeca koja posjećuju muzej dolaze u dodir sa različitim povijesnim ostacima koji su izvan njihovog intelektualnog dosega, prostora i vremena. U njima su djeca u mogućnosti dogradnje znanja te izgradnje svoje ličnosti, osobnog i nacionalnog identiteta. Djeca vole istraživati, posebno prošla vremena. Vole vidjeti i dodirnuti. *„Stoga se u mnogim suvremenim muzejima vodi računa o stvaranju bogato opremljene i poticajne sredine. Autentični predmeti predstavljaju polaznu točku u socijalnim interakcijama djece. Njihova je vrijednost i u tome što bude intrinzičnu motivaciju u djece, posebice ako ih djeca mogu uzeti u ruke i istraživati. Izložbeni predmeti provociraju djecu na razgovor, dijeljenje iskustva i maštanje.“*⁴

Dobro je kada djeca imaju vremena i mogućnosti istraživati sadržaje za što je svakako potrebno iskustvo i dobro pripremljeno muzejsko osoblje. Djeca znaju iskreno pokazati iznenađenje i oduševljenje, vrlo su znatiželjna. Muzeji puno pružaju u tom smislu i stoga su odgovarajuće mjesto informalnog učenja tj. namjernog učenja bez vanjske potpore, a za vrijeme svakodnevnog života i rada. Potaknuti izloženim eksponatima djeca znaju biti vrlo kreativna.

*„Za razvoj likovne sposobnosti, kao i likovnog talenta, vrlo je važan utjecaj odgojitelja koji djetetu dopušta veliku slobodu, ne kritizira, ne poučava, ne sugerira i ne savjetuje. Uloga odgojitelja je pokazivanje zainteresiranosti, prihvaćanja djetetovih objašnjenja i blago poticanje na tumačenje slike i rada, ako ga dijete ne nudi. Najvažnije je postići ozračje topline, prihvaćanja i hrabrenja. Važno je poštovati djetetovu potrebu i želju za produživanjem likovnih aktivnosti i bavljenjem likovnim radom.“*⁵

Muzejska publikacija koja bi bila namijenjena djeci i mladima, a koja prezentira građu muzeja na jasan i pristupačan način, svakako bi dobro došla svima. Osnovna svrha joj je educirati tu mladost koja je došla u muzej, pa bi stoga trebala biti urađena da što bolje privuče mlade posjetitelje: veća slova za lakše čitanje, ne veliki format jer bi to moglo odbiti i udaljiti djecu, primamljiv dizajn. Muzejske publikacije za djecu ima,

---

⁴ Nenadić-Bilan, D. (2015) Predškolsko dijete i baština – istraživanje u muzeju. Pregledan rad u: *Školski vjesnik: časopis za pedagošku teoriju i praksu*, Vol.64 No.3, str.496.

⁵ Starc, B. i sur. (2004) *Osobine i psihološki uvjeti razvoja djeteta predškolske dobi*; Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga, str.55.

ali nema ni približno potrebama. Muzejski pedagozi i kustosi sami se snalaze na različite načine, osmišljavaju dizajn, izrađuju upitnike, bilježnice i bojanke, i slično. Manjkavosti ima jer nisu svi stručnjaci za sve. Stoga je lako zaključiti da je sveprisutna potreba za publikacijama koje bi na jednostavan način prikazale muzej i muzejsku unutrašnjost, događanja u njemu. „Djeca dolaze u muzej opuštenu i time su možda čak spremnija nešto naučiti. U muzeju slušaju vodstva prilagođena njihovoj dobi i tako ih prvo pridobijamo za slušanje. Radni listići služe približavanju materiji, ali publikacije su one u kojima će posjetitelji naći odgovore na mnoga pitanja koja se stvaraju tijekom posjeta muzeju.“⁶

Dječjem uzrastu, a time i njihovim spoznajnim mogućnostima, trebalo bi prilagoditi sadržaje koji bi poticali potrebu za istraživanjem. Radoznalost je vrlo prisutna u djece te bi ih ona trebala voditi u stvaranju znanja, a ne tek pasivnog primanja. U vodiču namijenjenom djeci trebalo bi biti što više slikovnog materijala koji zorno predočava muzejsku građu i tako zorno predočen omogućiti djeci „učenje“ opažanjem. Vodič treba što više i vjernije približiti izložbeni materijal djeci – posjetitelju. Djeca za vrijeme posjeta muzeju stječu iskustva koja se pamte i traju cijeli život.

Fotografija 3. Vodič GMS – vanjske stranice (fotografirala K. Prpić, 2021.)

⁶ Škarić, M. (2001) Uloga muzejskih publikacija u edukaciji djece. Stručni rad u: *Informativa museologica*, Vol.32 No.3-4, str.73.

4. Povijest Gradskog muzeja Senj

Gradski muzej Senj kao kulturna i znanstvena institucija osnovan je 7.svibnja 1962.godine. Ideja za potrebom osnivanja jedne takve institucije došla je iz čiste realnosti, a to je bogatstvo kulturne baštine Senja i okolice. Mnogobrojni povijesni spomenici, mnogobrojni arheološki nalazi iz gotovo svih povijesnih razdoblja su se nagomilali te je to sve trebalo stručno obraditi i muzeološki odgovarajuće prezentirati javnosti. Odredilo se da se muzej smjesti u palači obitelji Vukasović koja je svojevremeno bila jedna od najuglednijih senjskih obitelji. Palača je građena u 14./15.st. i po svojim obilježjima spada u vrhunske objekte profane arhitekture. *„...osobito se ističe njeno kameno pročelje sa dva restaurirana venecijanska prozora i s baroknim balkonom. Iznad II kata Vukasovići su u 18.st. nadogradili III kat i tom prilikom postavili balkon i spojili dvije zgrade u kojima je danas smješten muzej. Iz njihova vremena je sve do 1962. postojao (potpuno trošan) prekrasni drveni enterieur – umjetnički oslikani stropovi, grede, vrata i opšavi sa stepenicama i ogradama i zidovima i ognjišta s napama, zemljanim pećima i dimnjacima. U podrumu su stajale velike kamenice, zemljani lonci, drvene bačve i škrinje u kojima se čuvalo vino, ulje i druga hrana.“⁷*

Kuća Vukasović je neko vrijeme bila bez nadzora i prepuštena gradskoj sirotinji koja je u njoj obitavala sve do 1962.godine. Sve je bilo uništeno i bila je zaista potrebna temeljita restauracija. Gotovo sve je trebalo obnoviti za potrebe novo utemeljenog muzeja.

Vukasovići su bili vrlo imućni, oličenje raskoša, sjaja i konfora. Zbog ugleda i simpatije na carskom dvoru, koje su imali kao najviši austrijski oficiri te zbog toga što je Marija Terezija odsjela u njihovoj rezidenciji, car Josip u vrijeme posjete Senju 1775., 1783. I 1786. također je odsjeo u kući Vukasović. Upravo zato senjski puk prozvao je ovu palaču – „Kuća Marije Terezije“.⁸

U palaču se više puta interveniralo, u vidu preuređenja, dograđivanja i pregrađivanja te stoga ona danas nosi elemente više umjetničkih stilova: gotike, renesanse i baroka.

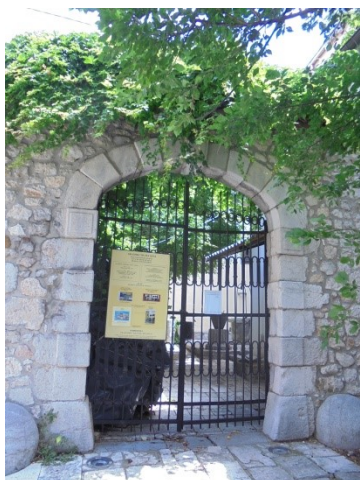
⁷ Glavičić,A. (1965) Kulturno – povijesni vodič po Senju. Senj: SMD. *Senjski zbornik*, Vol.1 No.1, str.289.

⁸ Ljubović,E. (2006) Senjski uskoci i plemići Vukasovići i njihovi grbovi. Senj: SMD. *Senjski zbornik*, Vol.33 No.1, str.70.

Izložbena djelatnost je izuzetno bitna za Gradski muzej Senj jer joj je svrha predočiti javnosti izuzetno bogati fundus iz povijesti Senja s okolicom. No muzej je ugostio niz izložaba iz drugih muzeja ili ustanova te bio domaćin brojnim autorskim izložbama.

Fundus eksponata Gradskog muzeja Senj se stalno povećava. To je rezultat provođenja arheoloških istraživanja, ali i donacije građana te kupnje. Dakle rezultat prikupljanja je veliki broj predmeta i nedostatak prostora za njihovo čuvanje i izlaganje. Stoga će uskoro (jesen 2021.god.) započeti izgradnja dodatnog objekta uz postojeću zgradu Muzeja. Zahvaljujući financijskoj pomoći Ministarstva kulture RH pripremne radnje su završene i radovi će uskoro otpočeti.

Fotografije 4. Zgrada Gradskog muzeja Senj (fotografirala K. Prpić, 2021.)

4a. Glavni ulaz

4b. Renesansno pročelje GMS

4c. Gotičko pročelje GMS, i...

4d. Mjesto buduće dogradnje GMS

5. Arheološka zbirka Gradskog muzeja Senj

Arheološka zbirka smještena je u samom prizemlju muzeja. Njome je obuhvaćena bogata kulturno-povijesna baština grada Senja i to period od prapovijesti do srednjeg vijeka. Ova zbirka je među prvim osnovana i jedna je od najbogatijih i vrlo značajnih zbirki GMS. Zbirka obuhvaća predmete sa područja grada Senja i šire okolice. Muzejski materijal je skupljen sustavnim arheološkim istraživanjima. Jedan dio su i grobni nalazi u kojima su utvrđene i brojne nekropole, a sakupljena je i bogata grobna građa. Pronađen je novac, nakit, stakleni predmeti, keramičke posude, svjetiljke i slično.

Pored brojnih kamenih spomenika u prostoru muzeja su izložene skulpture božanstava, među kojima treba spomenuti ostatke kipa božice Magna mater Kibela, 1./2.st. te kip Liber (Dionis), 2.st. *Magnae Matris – „Kip je izrađen od bijelog mramora, a sačuvan je donji dio do visine pasa božice, koja sjedi na tronu. Od trona su vidljivi naslon za leđa i rukohvati, koji su vodoravni i polukružno zaobljeni. Tron je postavljen na postolje (debljina 7,5 cm) na kojem su noge božice. Uza stranice trona s obiju strana bio je prikazan po jedan lav, životinje sjede na stražnjim nogama i prislanjaju glavu uz bedro božice.“⁹*

U zbirci su izloženi žrtvenici, stele (kamene ploče s natpisima i ukrasima), cipusi (kameni nadgrobni spomenici u obliku prizme ili cilindra, a često s natpisom i ukrasom), urne, nakit, stakleni i keramički predmeti.

Izložen je niz staklenih bočica – balsamarija (unguentaria), čaša, zdjela i vrčeva. „...*, posebno mjesto zauzima kasnoantička kefalomorfna staklena bočica (3./4.st.) s prikazom dječje glave, prilog iz dječjeg groba na lokalitetu Varoš – Dolac. Značaj ovog nalaza ogleda se i u tome što je bila predstavljena u Rimu u sklopu izložbe Rimsko staklo u Hrvatskoj.“¹⁰*

Vrlo zanimljive su i rimske svjetiljke različita oblika sa ili bez ukrasa i natpisa, te nekoliko glinenih lula zapadnog i mediteranskog tipa što kao značajan arheološki materijal govori o trgovačkim vezama i dodirima među narodima tadašnjeg svijeta i vremena.

---

⁹Glavičić,M. (2013) *Kultovi antičke Senije*. Zadar: Sveučilište u Zadru; str.17.

¹⁰ Ljubović,B. i Prpić,M. (ur.) (2012) *Spomenica 1962.-2012*. Senj: Gradski muzej Senj., str.201.

Fotografije 5. Unutrašnjost arheološke zbirke Gradskog muzeja Senj (fotografirala K. Prpić, 2021.)

5a

5b

5c

6. Hidroarheološka zbirka

Ovu zbirku većinom čine predmeti prikupljeni istraživanjima senjskog akvatorija i darivanjem. More i morske dubine uvijek su izazov, puni su tajni. Jaki vjetrovi i ratovi kroz povijest su bili i često jesu glavni uzrok brodoloma. Stoga mnogo toga je u moru i pod morem. Od svih nalaza pronađenih u moru najviše je amfora koje su već od antike većinom služile za prijevoz tekućina kao što su vino i ulje, ali i povrća, ribe i nečeg sličnog. Te posude su bile različitog oblika izrađene od pečene gline. Na nekima su žigovi tvornica gdje su izrađene, a ima ih od 3.st pr.Kr. do 5./6.st. Nekoliko ih je cijelih, a ima niz ulomaka istih.

Spomen Senja nalazimo još u 4.st.pr.Krista u djelima grčkih i rimskih zemljopisaca i povjesničara. Spominje ga se kao važnu luku i raskrižje putova. Za očekivati je razvoj trgovine i puno brodova u luci. Stoga nije čudno da na početku ove zbirke je tematski postavljeni dio pod nazivom *Povijest senjskog pomorstva* gdje nalazimo fotografije brodova, a i niz maketa brodova. Tu su i ribarski uzlovi i čvorovi, lanterne, sidra i drugi predmeti koji služe u pomorstvu.

Fotografije 6. Hidroarheološka zbirka Gradskog muzeja Senj (foto K. Prpić, 2021.)

6a

6b

6c

6d

7. Zbirka Glagoljaška baština Senja

Glagoljica je pismo evangelizacije slavenskih naroda. Može biti obla i uglata. Proširena je među Slavenima te je tako prisutna i kod nas. Pronađeni su neki kameni spomenici koji kazuju da je na našem području prisutna od početka 12.st. Upravo to dokazuje poznati glagoljski spomenik, tzv. Senjska glagoljska ploča. Glagoljica je svoj najveći doseg doživjela upravo u Senju. Papinskom dozvolom 1248.god. glagoljica i staroslavenski jezik ulazi u službenu upotrebu u bogoslužje. Kroz 14. i 15.st. širi se i razvija hrvatska glagoljska kulturna baština.

„Senjska ploča je jedan od najstarijih hrvatskih glagoljskih spomenika. Pronađena je u tvrđavi Nehaj 1964.godine prilikom radova na obnovi. Nije sačuvana u cijelosti, već su pronađeni samo ulomci s isklesanim biljnim ornamentima i glagoljskim slovima. U rekonstrukciji sačuvanih ulomaka vide se tri retka nekadašnjeg duljeg natpisa. U prvom se retku čita invokacija: „V ime Otca i Sina i Svetog Duha“, dok se iz skupina pojedinih slova, u drugom i trećem retku, ne može rekonstruirati smislaoni sadržaj. Paleografska i umjetničko – povijesna analiza pokazuje da je Ploča nastala gotovo istovremeno kad i Bašćanska ploča, a to je početak XII.st. Sličnost ovih ploča upućuje nas na zaključak da su možda potekle iz iste radionice, a možda i od istog majstora.

Sačuvani ulomci danas se nalaze u Gradskom muzeju u Senju.“¹¹

Fotografija 7. Senjska glagoljska ploča (fotografirala K. Prpić, 2021.)

¹¹ Ljubović, B. i Prpić, M. (ur.), op. cit., str.208-209.

Pored Senjske ploče pronađeno je još desetak glagoljskih natpisa. Svakako je posebno interesantna reljefno obrađena ploča na kojoj je predložen sv. Martin u sredini ploče uz čiju se glavu, s lijeve i desne strane, nalazi ispisano mu ime. Natpis se čuva u Hrvatskom povijesnom muzeju u Zagrebu. (1330.god.)

Fotografija 8. Reljef sv. Martina, 1330.godina (fotografirala K. Prpić, 2021.)

Pored brojnih natpisa i dokumenata pisanih glagoljicom dobro je istaknuti *Statut senjskog kaptola* (1340.god.), i tzv. *Lobkowitzov glagoljski psaltir* kojeg je u Senju pisao žakan Kirin 1359.god.

Senjska glagoljska tiskara je prva tiskara na hrvatskom tlu koja je radila u periodu od 1494. Do 1508.god. tiskana su brojna djela, ali u Senju nijedno nije sačuvano. Vrlo su značajna za hrvatsku kulturu: *Senjski glagoljski misal* (1494.), *Spovid općena* (1496.), *Transit sv. Jerolima* (1508.), *Mirakuli slavne Deve Marie* (1507./1508.), *Korizmenjak* (1508.), itd.

Nositelji tiskarske djelatnosti su bili svećenici, kanonici senjskog kaptola. Među njima se posebno ističe kanonik Blaž Boromić, arhižakan Silvestar Bedričić, žakan Gašpar Turčić i meštar Grgur Senjanin. Tu svakako treba spomenuti i biskupe Filipa i Jakova Blažiolovića koji su uvelike doprinijeli širenju glagoljice i staroslavenskog bogoslužja.

8. Zbirka Intelektualni krug Senja

Posebno mjesto u Gradskom muzeju Senja zauzima ova zbirka. Prostorno ne toliko velika, ali velika „velikim“ ljudima. Što se tiče prostora to će se pokušati popraviti novom dogradnjom muzeja u kojoj će zbirka dobiti posebno mjesto i mnogo više prostora.

Senj je oduvijek bio grad kulture koji je posebno ponosan na svoje ugledne ljude. Tu su proslavljeni jezikoslovci, tiskari, književnici, dramatičari, povjesničari, prirodoslovci, a ovdje ćemo spomenuti samo neke.

Pavao Ritter Vitezović – pjesnik, povjesničar, rodoljub i prvi promicatelj kulturnog jedinstva Hrvata. Danas Srednja škola u Senju ponosno nosi njegovo ime. Zatim *Silvije Strahimir Kranjčević* – jedan od najdubljih i najsnažnijih hrvatskih pjesnika. Osnovna škola u Senju nosi njegovo ime. Tu je i vrlo plodan pripovjedač *Vjenceslav Novak* koji u hrvatsku književnost uvodi Senj s okolicom, njegovu prošlost, otkriva život seoske sirotinje i prosjačenje. *Milutin Cihlar Nehajev* – pisac romana, studija, eseja i kritika te niz drugih ljudi koji su dali svoj obol mnogim znanostima i doprinijeli stvaranju kulturno-povijesnog identiteta Senja.

Senj je bio inspiracija mnogima, npr. *Josipu Draženoviću*, *Krsti Pavletiću*, a da ne govorimo koja inspiracija i povod književniku *Augustu Šenoj* za njegov roman „Čuvaj se senjske ruke“ u kojem opisuje borbu uskoka za slobodu i pravicu. Još cijeli niz znamenitih ljudi čeka svoje mjesto za dolično predstavljanje koje su svojim radom i ugledom zaslužili.

Fotografija 9. Kutak za S. St. Kranjčevića (fotografirala K. Prpić, 2021.)

9. Prirodoslovna zbirka Velebit

Velebit je najveća hrvatska planina koja se proteže od Senja pa sve do Zrmanje u dužini 145 km. Ona je iznimno bogata biljnim i životinjskim vrstama.

„Velebit je proglašen parkom prirode 1981.godine, a neki njegovi dijelovi dodatno su zaštićeni poput nacionalnih parkova Paklenice i Sjevernog Velebita, strogog rezervata Hajdučki i Rožanski kukovi te nekoliko posebnih rezervata, spomenika prirode i značajnih krajobraza.

Još 1978.godine Velebit je dobio i međunarodno priznanje, povelju Organizacije ujedinjenih naroda za prosvjetu, kulturu i znanost (UNESCO), kojom je proglašen 129. svjetskim rezervatom biosfere u sklopu programa Čovjek i biosfera.“¹²

Ovom zbirkom se pokušava što više približiti Velebit svakodnevnom posjetitelju, predstaviti geološke i morfološke osobitosti, smještaj i sl. Pokušalo se predstaviti nešto od ljepota velebitskog tla i podzemlja, znanstvenike koji su ga istraživali i učinili bar nešto bližim. Spilje, jame i ponori su velebitski izazovi. Sve više izletnika, lovaca i turista ide na Velebit. Postoje staze, a najpoznatija je Premužićeva staza građena davne 1930.god. Velebit je zaista lijep i izazovan za stalno novo doživljavanje, otkrivanje i uživanje u neponovljivom trenutku.

Fotografija 10. Sve o planini Velebit (fotografirala K. Prpić, 2021.); a-b.

10a

10b

¹² Ljubović, B. i Prpić, M. (ur.), op. cit., str. 241.

10. Etnografska zbirka Bunjevci

Bunjevci su jedna od hrvatskih etničkih skupina. Postoje brojne teorije o podrijetlu imena, a o tome se raspravlja još od kraja 18.st. Jedna od najčešće spominjanih teorija tvrdi da im ime dolazi od rijeke Bune u Hercegovini. Druga teorija ime povezuje sa kamenom kućom – bunjom, i tako redom. U svakom slučaju zabilježene su brojne bunjevačke seobe. Veća doseljavanja u naše krajeve su ostvarena početkom 17.st. kada dolaze u Gorski kotar i odatle se šire do Senja i okolice. Bunjevaca ima i u Lici, Podunavlju, u krajevima između Dunava i Tise gdje i danas žive.

Bunjevci u senjskoj okolini su se bavili zemljoradnjom i stočarstvom, obrtništvom, lovom, pčelarstvom i kirijanjem. Zimi su obično boravili u nižim i toplijim predjelima, a čim vrijeme otopli oni su se selili u više predjele gdje se boravilo ljeti. To je najviše izraženo u Podgorju (sezonske seobe).

Zbog klime i nedostatka plodne zemlje sadilo se jako malo voća, obično jabuke. Sakupljalo se šumske plodove (dren, jagode, maline,...). Riba je vrlo malo bila zastupljena u prehrani. Pilo se vodu, a vino se nabavljalo samo za posebne događaje. Znali su peći rakiju od šmrike, tzv. šmrikovaču.

Kuća i ljetni stanovi su dosta raznoliki. Poznate su kuće s odvojenim štalama. Najčešće su one na kat u kojima su u prizemlju bile životinje, a na katu ljudi. Tu su još zanimljive i *pojate* – ili nastambe s jednom prostorijom pregrađenom na dva dijela daščicama ili kamenom; jedan dio za ljude, a drugi dio za životinje. Bila su otvorena ognjišta koja su se vremenom potiskivala sve većom upotrebom peći – kozom.

Ljudi su sjedili na tronošcima. Drvene police za suđe bile su na zidu. Obično su na njima bile položene velike zdjele za donositi hranu na stol, aluminijski tanjuri, paljak, glineni čupovi i sl.

Rasvjeta je stvarana voštanim svijećama i petrolejkama.

Ova prikupljena građa izložena u Gradskom muzeju Senj želi predočiti što vjernije bunjevački život i običaje. Ekspozicija ima zaista dosta, radi se o jednoj od najbogatijih zbirki po obimu.

I za kraj naglasimo da je potrebno i dobro što češće „prošetati“ djecu ovakvim sredinama, upoznavati ih sa vrijednostima i ljepotama jer ako uspijemo time zapaliti iskru mudrost bar u jednom od njih postigli smo cilj. *„Odgoj se temelji na najvišim ljudskim vrijednostima baštine zemlje u kojoj je dijete rođeno, njezinim ljudskim i materijalnim resursima.“*¹³

Fotografija 11. Unutrašnjost bunjevačke kuće (fotografirala K. Prpić, 2021.); a-b.

11a – Oko ognjišta

11b – Dio za spavanje

P.S.:

Pored spomenutih i ukratko predstavljenih zbirki, u Gradskom muzeju Senja nalazi se i Zbirka fotografija, razglednica i dopisnica, Numizmatička zbirka, Umjetnička zbirka (kiparstvo, keramika i slikarska djela) te zbirka Senj i Senjani u Domovinskom ratu.

Uz to treba spomenuti izuzetno vrijedne zbirke koje su priređene i realizirane u tvrđavi Nehaj, a to su: zbirka Gradski i plemićki grbovi Senja, izložba Senjske crkve kroz povijest, zbirka Senjski uskoci i senjska primorska kapetanija te Zbirka oružja i vojne opreme.

---

¹³Seme Stojnović, I. i Vidović, T. (2012) *Djeca – čuvari djedovine*. (Model vrtića s hrvatskim identitetom i njegovanjem interkulturalnosti) Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga; str. 11.

11. Tvrđava Nehaj

Godine 1539. senjski kapetan i iskusan vojskovođa Ivan Lenković uputio je caru Ferdinandu I. pismo u kojem ga obavještava o potrebi gradnje tvrđave, a sve u interesu što bolje obrane grada. Osmanlije su već bile 1463.god. prvi put u blizini zidina Senja kada su pustošili i pljačkali okolicu. Stoga se treba brzo organizirati, stvoriti obranu stanovništva i grada.

1551.god. carski dvor je osigurao novac kojim će kapetan Lenković započeti gradnju tvrđave. Dozvolom vojnih i crkvenih vlasti ruše se sve javne i crkvene građevine izvan zidina grada i od tog obrađenog kamena sagrađena je do 1558.godine jedna od impozantnijih tvrđava tog vremena. Nakon pada Klisa 1537.god. Senj se puni prebjezima – uskocima koji se uključuju u obranu grada i život tvrđave. Uskoci tvrđavu nazivaju Nehaj što, pretpostavlja se, označava nehaj za opasnost, a u biti se povezuje sa mnogim junačkim djelima uskoka.

Tvrđava Nehaj je kockastog oblika: široka 23,50 m i visoka 18 m. Debljina zidova varira od 3,20 m u prizemlju do 2,50 m prema vrhu. Zidovi na vrhu imaju krunište sa pet malih ugaonih kula. Oko stotinu puškarnica je razmješteno u zidinama te još jedanaest otvora za topove. Tvrđava ima prizemlje, dva kata i vidikovac duž kruništa na vrhu. U sredini tvrđave je dvorište s cisternom iznad koje se nalaze tri grba: lijevi je grb kapetana Ivana Lenkovića (1558.), u sredini je grb austrijskog nadvojvode Ferdinanda I. Habsburškog i desno Lenkovićev nasljednik na časti kapetana Herbarta VIII. Auersperga Turjaškog.¹⁴

U prizemlju se mogu razgledati temeljni ostaci ranoromaničke crkve sv. Jurja iz 11./12.st. Po zidovima uokolo su razmještene kamene uskočke glave koje su krasile portale senjskih kuća, replika Senjske ploče i drugi vredniji kameni ostaci.

U prostorima prvog i drugog kata nalaze se razmještene prethodno spomenute zbirke i izložbe, zanimljive starom i mladom – da se podsjetite i da nešto i nauče. Svatko može nešto zanimljivo pronaći iz povijesti Senja, tvrđave i uskoka.

---

¹⁴Ljubović, B. i sur. (ur.) (2008) *Tvrđava Nehaj Senj 1558.-2008.* Senj: Gradski muzej Senj. str.12-13.

Sam vrh sa kruništem služi kao vidikovac sa kojeg se pruža neponovljiv pogled na okolicu, okolne otoke i planine. Tvrđava je spomenik kulture ranga u kojoj se događaju razna kulturna događanja.

Fotografija 12. Tvrđava Nehaj (<https://www.senj.hr/tvrdava-nehaj/>), (preuzeto 21.srpnja 2021., 16:45)

Fotografija 13. Tvrđava Nehaj – izložbeni eksponat, zajednički rad djece DV “Travica“ Senj nastao za izložbu povodom Međunarodnog dana muzeja 18.05.2000.god. (fotografirala K. Prpić, 2021.).

Djeca su jednom od crtačkih tehnika, po slobodnom izboru i prema sjećanju, crtali njima poznatu i već viđenu građevinu – tvrđavu Nehaj. Većina uradaka je dobro urađena i kazuju da su građevinu – tvrđavu pravilno percipirali kao geometrijski lik (kvadrat). Izostala je preciznost i potpunost. Djeca nisu marila o točnom izgledu i rasporedu prozora, vrata, kula,... Prepustili su se slobodi crtanja. Kod nekih ima i naznaka dubine ili pored visine i širene uočili su i dubinu - treću dimenziju.

„Pružimo li djeci obilje prilika za slikanje i pritom ih ne mjerimo prema našim predodžbama o umjetnosti, stvorit će svoj način slikanja. Slikanje male djece ne bi trebalo biti upravljano umom i namjerom, nego bi trebalo poteći iz nutrine i biti slobodno od ciljeva, usporedbi, prosudbi i konvencija. Pusti li se malenu djecu slikati, ona će od svojih prvih šarenih tragova s vremenom razviti vještinu slikanja različitih oblika.“¹⁵

Fotografija 14. Tvrđava Nehaj – crtački radovi djece, mješovita skupina „Školjkica“ DV “Travica“ Senj (fotografirala K. Prpić, 2021.).

¹⁵ Schäfer, C. (2015) *Poticanje djece prema odgojnoj metodi Marije Montessori*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.; str.124.

12. Priprava za izvođenje likovne aktivnosti

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli

Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

Studij : Izvanredni studij Predškolskog odgoja

Akademska godina: 2020./2021.

**PRIPRAVA ZA IZVOĐENJE LIKOVNE AKTIVNOSTI
U MUZEJU GRADA SENJA (I.dio) I RAD PO VIĐENJU
u DJEČJEM VRTIĆU (II.dio)**

Nositeljica kolegija: **Aleksandra Rotar, doc.art.dr.phil.**

Mentorica/odgojiteljica: **Senka Prpić i Petra Prpić Mikola**

Studentica: **Karmela Prpić**

Dječji vrtić: **Dječji vrtić „Travica“ Senj**

USTANOVA: Dječji vrtić „Travica“ Senj

ODGOJNO OBRAZOVNA SKUPINA: „Mješovita skupina „Školjkica“

BROJ DJECE: 13 učesnika u likovnoj aktivnosti

DOB DJECE: 5 - 7 godina

PSIHOFIZIČKE KARAKTERISTIKE SKUPINE: U predškolsku odgojno-obrazovnu skupinu „Školjkice“ upisano je dvadesetero djece: dvanaest dječaka i osam djevojčica. Djeca su u dobi od pete do sedme godine života i u grupi je dvanaest školskih obveznika.

MOTIV: crtanje eksponata po izboru

TEMA: Zavičajno kulturno blago

LIKOVNO PODRUČJE: crtanje i slikanje

LIKOVNA TEHNIKA: tempere, flomasteri

LIKOVNI PROBLEM (likovni jezik): crta, boja, proporcija, jedinstvo

OBLICI RADA: frontalni, individualni

METODE RADA: metoda razgovora, metoda demonstracije, rad po promatranju

CILJ: razvijanje kritičkog razmišljanja, razvoj mašte i kreativnosti

MATERIJAL: tempere, flomasteri i bijeli papir (blok A4)

PRATEĆE AKTIVNOSTI: razgovor o muzeju prije samog polaska, obilazak eksponata zbirki, likovni rad po viđenju, razgovor o likovnoj aktivnosti

ODGOJNO OBRAZOVNI ZADACI

OBRAZOVNI:

- razvoj sposobnosti doživljavanja likovnog djela
- razvoj opažanja specifičnosti prostora i predmeta
- transponiranje likovnog materijala u element forme oblik
- razvijanje radoznalosti i aktivan stvaralački zanos u stvaranju novog
- upoznavanje s elementima likovnog jezika i s likovnom tehnikom
- razvoj kreativnosti i mašte

ODGOJNI :

- razvijanje međusobnog poticanja i pomaganja
- uvažavanje tuđih rješenja i mišljenja.

FUNKCIONALNI :

- razvoj grafomotorike
- stvaranje radnih navika i marljivosti
- kulturno ophođenje i ponašanje.

ORGANIZACIJA PROSTORA I MATERIJALA ZA RAD :

Prostor ćemo organizirati odgojiteljice i ja. Pripremiti ćemo četiri stola za rad u prostorima Dječjeg vrtića, sutra dan po posjeti muzeju. Stolove ćemo zaštititi najlonskom folijom, koju ćemo učvrstiti selotejpom, a sve sa ciljem manjeg prljanja. Na svaki stol ćemo staviti potreban materijal za rad (papiri, tempere, flomasteri). Djeca će raditi po sjećanju, eksponate koje će sami moći odabrati, koji su ostavili na njih dojam ili im se iz nekog razloga nameću u njihovoj svijesti.

TIJEK AKTIVNOSTI :

UVODNI DIO: Uvodni dio aktivnosti započet ću u prostoru Dječjeg vrtića. To će biti motivacijski dio za njih, razgovarati ćemo o muzeju u koji bi trebali ići ciljano

posjetiti samo neke od zbirke. Uglavnom su to zbirke koje možemo tretirati kao zavičajno kulturno blago, nalaze se u donjem dijelu muzeja. To su prostori Arheološke zbirke, Hidroarheološke zbirke i Zbirke glagoljske baštine Senja. Prije svega djecu ću zamoliti da sjednu oko postavljenih stolova. Postaviti ću im pitanja da saznam koliko oni o muzejima već znaju. Započeti ću razgovor pitanjima: „Znate li što je muzej?“, „Čemu muzej služi?“, „Što se tamo nalazi?“, „Imamo li muzej u našem gradu?“, „Je li netko već bio u muzeju?“, „Što ste sve tamo vidjeli?“, „Odakle svi ti predmeti, eksponati u muzeju?“, „Čemu služe izloženi eksponati?“, „Da li bi oni, da su u takvoj prilici, poklonili ili donirali nešto muzeju?“, „Kako su se osjećali u muzeju?“, „Da li su vodiči po muzeju zanimljivi?“, „Što bi voljeli da bude bolje?“, i tako redom. Pretpostavljam da će djeca znati osnovne činjenice o muzeju, tako da ću im još ponešto ispričati, neku zanimljivost koju nisu znali.

Potom ćemo se uputiti pješice prema gradskom muzeju. On se nalazi dosta blizu vrtića pa čak mala šetnja do njega dobro dođe. U muzeju će nas dočekati muzejska pedagoginja koja će se predstaviti djeci i uvesti nas u prostore muzeja. U dvorištu muzeja pedagoginja će započeti s objašnjavanjem sadržaja izložbe. Djeci će objasniti svrhu muzeja i reći im što će vidjeti. Prvo će obići Arheološku zbirku, pitanja će sigurno biti, a ona će im pokušati jednostavnim rječnikom predstaviti najvažnije, reći gdje su i kada pronađeni neki od eksponata te njihov značaj. Potom slijedi obilazak Hidroarheološke zbirke koja je puna predmeta njima bliskih, a koji su prikupljeni istraživanjem senjskog akvatorija ili su stigli nekom od donacija. Puno ima amfora različitih oblika, sidra, konopa i ribarskih čvorova, lanterni, prekrasnih maketa brodova i slično. Interes će biti sigurno pobuđen jer obično djeca koja žive uz more vole more. Nakon razgledavanja prizemlja popet ćemo se stepenicama na kat gdje će muzejska pedagoginja predstaviti djeci novu muzejsku zbirku, nastaviti objašnjavati sadržaj. Tu će djeca moći vidjeti Senjsku glagoljsku ploču, rekonstrukciju i originalne sačuvane ulomke ploče. Potom će moći razgledati fotografije koje predočavaju čuvenu Senjsku glagoljsku tiskaru u kojoj su tiskana znamenita djela hrvatske kulture. Vidjeti će fotografije nositelja tiskarske djelatnost toga vremena (kraj 15./ poč. 16.st): Blaža Boromića, Silvestara Bedričića, Gašpara Turčića, i drugih. Tu bi se završilo sa organiziranim razgledavanjem. Moći će se sve slobodno pitati o izloženim eksponatima te potom slijedi povratak u vrtić. Cijelo vrijeme razgledavanja realizirati će se foto-dokumentacija dječje posjete muzeju.

GLAVNI DIO: Drugi dio likovne aktivnosti će se realizirati dan kasnije u prostorijama vrtića: rad po viđenju. Moći će crtati bilo koji eksponat koji su vidjeli za vrijeme obilaska muzeja. Objasniti ću im da sam na stolovima pripremila sve potrebno za planirane likovne aktivnosti. Dok djeca budu sjedila za stolovima obilaziti ću ih i biti im pri ruci ako im bude potrebna pomoć. U muzeju će vidjeti mnogo različitih eksponata koji bi im mogli biti perceptivno teški, a time i za nacrtati, pa ću im sugerirati jednostavnije i pretpostavljam njima zanimljivije eksponate. Dozvoljeno je, i poželjno, postavljati dodatna pitanja - posebno ako je potrebno dodatno objašnjenje ili smjernice za rad. Nakon što svi završe djeca će predstaviti svoje radove drugoj djeci.

ZAVRŠNI DIO: U završnom dijelu analizirati ćemo svaki rad na način da će djeca odgovoriti na sljedeća pitanja:

1. Koje su boje koristili?
2. Koja im je boja najdraža?
3. Kako im se sviđa dobiveni rezultat?
4. Da li su zadovoljni svojim radom?
5. Što su naučili o brodovima?
6. Što im se najviše sviđa kod brodova?
7. Da li znaju neku pjesmu o brodovima, lađama i slično?
8. Da li im je tema „broda“ bila zanimljiva?
9. O čemu bi još htjeli pričati?
10. Da li imaju još pitanja?

Nakon analize, pospremiti ćemo materijal, očistiti stolove, te oprati ruke. Izrađena djela ćemo izložiti na vidljivo mjesto kako bi ih i druga djeca vidjela.

12.1. Zapažanja nakon aktivnosti

Najavljena posjeta Gradskom muzeju Senj izazvala je veselje i sva djeca – sudionici likovne aktivnosti su jedva dočekali da se to i realizira. U razgovoru, neposredno pred posjetu, djeca su pokazala i dokazala da dosta toga znaju o muzeju. Većina ih je tamo već bila te su nabrajali ono čega su se sjećali. Neki su spominjali kipove, neki amfore i makete brodova, izloženi novac u vitrinama, preparirane životinje, narodne nošnje na velikim lutkama, puške i slično. Nakon razgovora krenuli smo u realizaciju posjeta. Tamo nas je vrlo ljubazno dočekala muzejska pedagoginja koja će uz dvije dobro raspoložene odgojiteljice osigurati zaista ugodan, i ispunjen pričama, obilazak muzeja. Najprije smo obišli Arheološku zbirku gdje je izložen bogat i različit materijal. Neočekivano je bilo mnogo pitanja, a dobili su prigodne odgovore uz ispričane zgone i „nezgone“ o svakom. Sa zadovoljstvom smo nastavili dalje – obilazak Hidroarheološke zbirke i Glagoljaške baštine. Moglo se lako uočiti u hodu da pokazuju poseban interes za brodove, sidra, amfore, lanterne i predmete vezane uz more. No sve su pomno pratili, pokazali zainteresiranost u slijeđenju pedagoginje koja nas je vodila.

Fotografija 15. Djeca oko cisterne u dvorištu muzeja (fotografirala K. Prpić, 2021.).

U prizemlju muzeja obišli smo Arheološku zbirku vrlo bogatu različitim eksponatima, svih oblika i veličina, od različitog materijala i iz davne prošlosti. Odmah na početku zbirke u vitrinama su predmeti i ulomci od stakla: čaše, zdjele i vrčevi, boce i bočice različite namjene. Nadalje se redaju kipovi, ostaci stupova, kapiteli, urne, svjetiljke ili lucerne. Novac i nakit, velikim dijelom pronađeni kao grobni prilozi, razmješteni su i izloženi u vitrinama. Različiti kameni natpisi, kamenice za vodu i slični kameni ostaci nižu se tako redom sve do nekoliko amfora. Pedagoginja je objašnjavala i odgovarala kada je to bilo potrebno.

16a

Fotografije 16. Djeca obilaze Arheološku zbirku (fotografirala K. Prpić, 2021.).

16b

Iz Arheološke zbirke prešli smo u Hidroarheološku zbirku u kojoj su izloženi predmeti vezani za more i život puka uz more. Izloženo je nekoliko maketa brodova

za koje su djeca pokazale interes, potom brodske lanterne, sidra, amfore i slično. Tu smo se dosta zadržali jer je i interes bio velik, pitalo se svašta. Odgajateljice su pričale zgode i priče o mornarima i brodovima što je djecu i zanimalo.

Fotografije 17. Obilazak Hidroarheološke zbirke (fotografirala K. Prpić, 2021.).

Nakon viđenog slijedio je odlazak na kat muzeja da se pogleda zbirku Glagoljaška baština: Senjsku ploču i Senjsku glagoljsku tiskaru.

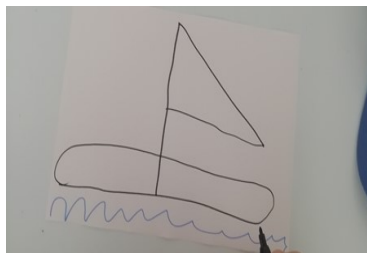
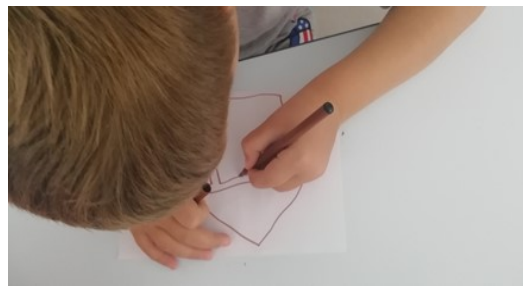

Fotografije 18. Glagoljaška baština Senja (fotografirala K. Prpić, 2021.).

Kada se pogledalo sve predviđeno u muzeju slijedio je povratak u vrtić. Tek sutra dan djeca su dobila zadatak da nacrtaju ili naslikaju bilo koji eksponat koji su vidjeli za vrijeme obilaska. Na stolovima su imali sav potreban materijal: papir, tempere i flomastere. Najviše ih je crtalo brod (uskočki, ratni,...), dok neki neke druge eksponate kao amfore, slova glagoljice, alate, zgradu muzeja, dvorište s cisternom i slično. Po završetku rada slijedila je kratka analiza tog uratka. Lijepo su se zabavili. Bili su opušteni. Lijepo im je bilo u muzeju i htjeli bi to uskoro opet ponoviti.

Fotografije 19. Proces izrade likovnih radova u DV (fotografirala K. Prpić, 2021.).

Fotografije 20. Likovni radovi djece: Brodovi (fotografirala K. Prpić, 2021.).

J. K. (4.god.) - dječak

T. O. (5.god.6.mj.) - dječak

V. L. (5.god.) - dječak

M. F. (5.god.6.mj.) - dječak

Dječaci su očito bili nadahnuti nekom od maketa, ili fotografijom nekog iz niza, predočenih brodova senjske povijesti. Brodovi su realistično prikazani: oni plove morem, imaju palubu sa pramcem i krmom te jarbolom, neki imaju i ljude na palubi. Dječaci su inače vrlo kreativni i zainteresirani za događanja. Prva slika prikazuje brod u bonaci, miru i svakidašnjici. Druga i treća slika „donosi“ čovjeka na palubi – uskoka koji se bori za slobodu, protiv Osmanlija. Očito su dobro promatrali maketu uskočke lađe i zainteresirano slušali povijest vezanu uz nju. Četvrta slika predstavlja topovnjaču, jednu na palubi za obranu a druge četiri u potpalublju ako bude trebalo. Dečki su se pokazali vrlo maštoviti i kreativni. Svaka slika pruža zadovoljstvo u dramatizaciji izmišljene priče.

12.2. Muzejska građa kao poticaj za realizaciju slikovnica

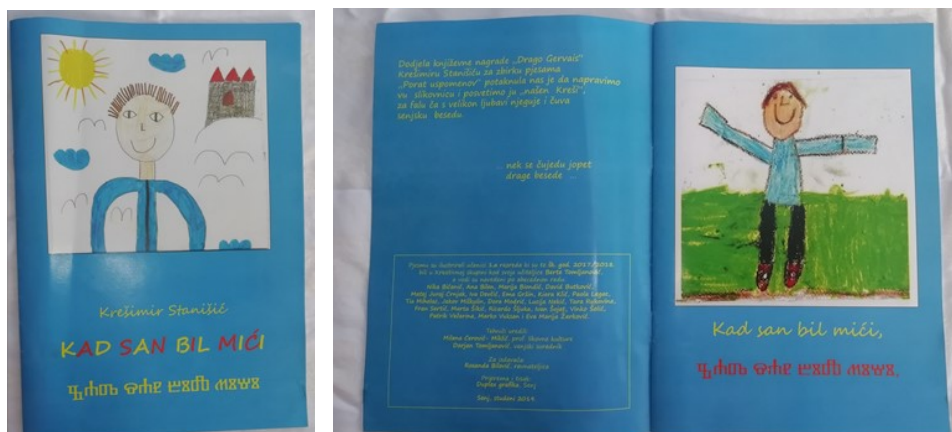
Tijekom odrastanja i socijalizacije djeci bi trebalo osigurati uvjete za slobodno formiranje ličnosti i razvoj kreativnosti. Društvo bi trebalo osigurati sredinu u kojoj dijete bez straha, slobodno iznosi svoje potrebe i kreativno ih rješava zajedno sa drugima. Poticanje samostalnosti i samopouzdanja te razvoj tolerancije i solidarnosti temelj su razvoja ličnosti, a time i društva. U tim težnjama određenu ulogu ima i dječje likovno izražavanje. „..., likovna kultura pruža velike mogućnosti za razvoj djeteta, njihovih sposobnosti, kao i onih koje će predstavljati osnovu rada i proizvodnje, jer je likovno oblikovanje u različitim materijalima zapravo uvođenje u svaki rad i proizvodnju.“¹⁶

Djeca stalno uče, ponavljaju obrasce ponašanja iz svoje okoline. Oni stalno nešto istražuju, otkrivaju igre. U ruke im dolaze materijali koje mogu koristiti za izražavanje svega što žele, svojih sklonosti, htjenja i emocija. Njihova mašta i želje za igrom i radom može ih ponijeti u stvaranju. Poticaj, odobravanje, naglašavanje ljepote stvaranja jedinke ili skupine, vodi novom opetovanom stvaranju i razvoju kreativnosti.

Današnji trenutak pruža brojne poticaje iz okoline koja biva neiscrpan izvor znanja i ideja koje će ih usmjeriti.

Djeca se vole likovno izražavati. To rade i nakon pohađanja vrtića, i kroz osmoškolsko i srednjoškolsko obrazovanje i odgoj, pa i potom. Primjera za to ima dosta.

Fotografije 21. Djeca I.raz. OŠ ilustrirala slikovnicu (fotografirala K. Prpić, 2021.)

¹⁶ Herceg, L., Rončević, A. i Karlavaris, B. (2010) *Metodika likovne kulture djece rane i predškolske dobi*. Alfa d.d. Zagreb, Zagreb, str.44.

Učenici I.a razreda Osnovne škole S.St.Kranjčevića u Senju su napravili i ilustrirali slikovnicu koju su posvetili poznatom senjskom književniku *Krešimiru Stanišiću* povodom dobivanja književne nagrade *Drago Gervais*, 2017.god. Zajedno sa svojom učiteljicom željeli su uvećati to značajno književno priznanje koje se dobiva za književno djelo na nekom od idioma čakavskog narječja hrvatskog jezika. Nagrada je za zbirku pjesama „*Porat uspomenov*“. Učenici su jednu pjesmu iz zbirke prigodno ilustrirali.(pjesma „*Kad sam bil mići*“)¹⁷

Fotografija 22. Djeca ilustratori, I.-IV.raz. OŠ (fotografirala K. Prpić, 2021.)

Na fotografiji možemo vidjeti naslovne stranice dva izdanja koja su izradili i ilustrirali - „Mali čakavci“, a koji djeluju unutar Osnovne škole S.St.Kranjčević u Senju. To je slikovnica *Senjska Crvenkapica* (2014.) i *Senjski slikorječnik* (2011./2012.).

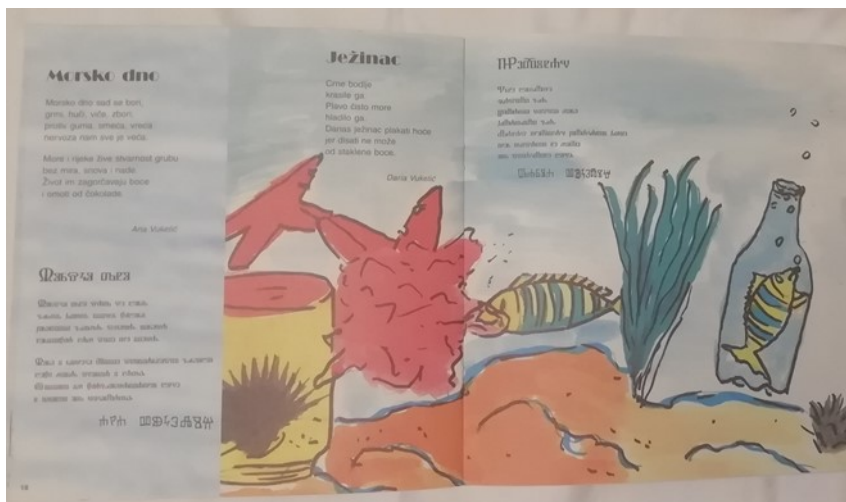
Fotografije 23. Djeca ilustratori, IV.- VIII.raz. OŠ (fotografirala K. Prpić, 2021.)

23a

¹⁷ Cerović-Miklić, M. i Tomljanović, D. (ur.) (2019) *Krešimir Stanišić: Kad sam bil mići*. Senj: Duplex grafika.

Slijedi jedna od ekoloških ilustracija, iz knjige „Voda naša svagdašnja“, protiv zagađenja voda. Sve je rad učenika: tekst pjesama i ilustracije.¹⁸

23b

Fotografija 24. Djeca (ilustratori) iz dječjeg vrtića Travica Senj (fotografirala K. Prpić, 2021.)

Sve ilustracije za slikovnicu nacrtała djeca između 3 i 5 i pol godina. Radi se o običnoj, svakodnevnoj priči iz toploga doma u kojemu odrastaju djeca, Sunčica i Zvezdan, obasipani ljubavlju roditelja.¹⁹

¹⁸ Cerović-Miklić, M. i sur. (ur.) (2004) *Voda naša svagdašnja*. Rijeka: Adamić.

¹⁹ Polak Poljarević, K. (2009) *Šarengaće*. Senj: Dječji vrtić Travica.

<https://www.digitalne-knjige.com/polak2.php>

13. Zaključak

Svi već znaju da je muzej ustanova gdje se čuvaju, proučavaju i izlažu različiti predmeti ili eksponati, starine i umjetnine. Interesa za sadržaj uvijek ima, ali ipak uvijek treba raditi na propagandi i reklamama, na edukaciji i što većoj dostupnosti ljudima. Potreba za suradnjom između muzeja i šire društvene zajednice je uvijek prisutna.

Ovo je vrijeme novih tehnologija te dolazi do mijenjanja odnosa prema svemu pa i prema muzeju. Pored svog fizičkog identiteta i prepoznatljivosti muzeji dobivaju i svoj virtualni identitet. Današnja mladost je u prilici dobivanja informacija putem različitih izvora. Stoga mi moramo znati važnost muzejske pedagogije koja pruža mogućnost oblikovanja znanja. Muzej postaje i jest mjesto konzumiranja vrijednosti radoznalog čovjeka. Muzej vođen željama i potrebama takvog čovjeka mora oblikovati svoje edukativne sadržaje kako bi izloženi eksponati prenijeli svoju bit na najbolji mogući način. Muzeji doista trebaju sudjelovati u odgoju i obrazovanju mladih dajući im različite mogućnosti spoznaje i potičući kod njih stvaralaštvo i kreativnost. Djeci se putem susreta s muzejskim eksponatima osigurava obrazovni proces, a muzejska pedagogija je ona koja planira i potiče obrazovni proces za sve posjetitelje.

Djeca vole posjetiti muzeje, vole razgledavati eksponate, igrati se postavljajući pitanja i razgovarati. Idealno bi bilo da nas oni vode, bar prema onom što im se sviđa ili onom što žele vidjeti. U tome ih treba ohrabrivati, postavljati im pitanja i pokazivati interes za ono što su vidjeli. Trebalo bi pokušati probuditi malog istraživača u njima i interes za dalje. Trebalo bi poticati njihove želje da nacrtaju viđeno, a tada kako kaže Oehlberg: „ *Razgovarajte s djecom o crtežima, neka vam kažu samo ono što žele. Prihvatite ono što kažu i poštuju njihovo pravo da slobodno izraz svoje osjećaje.*“²⁰

Obilascima i dodirima sa kulturnim blagom svoga kraja, ili nekog naroda, djeca postaju bogatija u bilo kojem pogledu. Djeca se uče komunicirati, maštati i postaju više socijalizirani. Zato djecu treba voditi što više kulturnim institucijama da se upoznaju i spoznaju ostatke povijesti.

---

²⁰ Oehlberg, B. (2008) *Neka bude bolje*. Buševac: Ostvarenje d.o.o., str.73.

14. Sažetak

Muzejsko - galerijska pedagogija u novije vrijeme doživljava sve značajnije promjene. U izložbene prostore nastoji se privući što više posjetitelja, djece i odraslih. Muzeji i galerije postaju sve zabavnija mjesta u kojima se pored stalnog postava organiziraju različita događanja interesantna za različite uzraste. Senjski muzej koji nam je bio polazna točka dječje inspiracije široko je otvorio vrata za sve manifestacije mladih. Oni su često posjetitelji muzeja ili pak ponekog tematski određenog odjela koji su im bitni kao nadahnuće ili ilustracija u njihovom obrazovnom procesu.

Djeca Dječjeg vrtića "Travica" redoviti su posjetitelji muzeja, ponekad cijelog prostora a ponekad odjela. "Protrče" i ponesu poneku sliku u sebi koju će transponirati na papir kada za to dođe vrijeme. Kroz likovni rad djeca komuniciraju i iznose svoje osjećaje, misli i doživljaje. Stoga ih treba ohrabrivati, poticati u njihovoj kreativnosti i osigurati ozračje u kojem će se osjećati ugodno. Treba ih slijediti u realizaciji ideja sa što manje intervencija i nametanja drugačijeg mišljenja. Treba pustiti kreativnosti da ih nosi, a to se upravo u likovnoj aktivnosti DV "Travica" i dogodilo. Oni su se igrali.

Pored spomenutog rezultata interakcije djece i muzeja, ovaj rad će ukratko predočiti povijest samog muzeja, građu i postav koji je izuzetno zanimljiv i atraktivan za posjetitelje.

Ključne riječi: muzejska i galerijska pedagogija, mladi posjetitelji, obrazovni proces, djeca i njihova kreativnost

Summary

Museum – gallery pedagogy is changing significantly lately and there is a certain endeavor to bring as many visitors to exhibition areas as possible – children, as well as adults. Museums and galleries are becoming more enjoyable places, where, besides permanent exhibitions, different events interesting to various age groups are being held. The Senj Town Museum, which was our starting point, opened its doors gladly to many manifestations for young people. They are the museum's regular visitors as they attend different themed events which they find important for their studies.

Children who attend "Travica" kindergarten often visit the museum – sometimes they visit the exhibition and sometimes they attend themed events so they can 'take' different images in their heads which will later be transposed to paper. Through artwork, children communicate and express their feelings, thoughts and experiences. Children need to be encouraged, their creativity stimulated, and the environment in which they learn pleasant. Children should be followed in their idea realisations with as little interfering or opinion imposition as possible. Creativity should be the 'leader', and that's just what happened during the art activity in the kindergarten ,Travica' - they were playing.

Besides the already mentioned results gained by the interaction between the kindergarten and the children involved, this thesis will also present the museum's history, its collection and material which are very interesting and inviting to visitors.

Key words: museum and gallery pedagogy, young visitors, educational process, children and their creativity

15. Literatura:

Knjige:

1. Herceg, L., Rončević, A. i Karlavaris, B. (2010) *Metodika likovne kulture djece rane i predškolske dobi*. Alfa d.d. Zagreb, Zagreb;
2. Starc, B. i sur. (2004) *Osobine i psihološki uvjeti razvoja djeteta predškolske dobi*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga;
3. Seme Stojnović, I. i Vidović, T. (2012) *Djeca – čuvari djedovine. (Model vrtića s hrvatskim identitetom i njegovanjem interkulturalnosti)* Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga;
4. Schäfer, C. (2015) *Poticanje djece prema odgojnoj metodi Marije Montessori*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga;
5. Glavičić, M. (2013) *Kultovi antičke Senije*. Zadar: Sveučilište u Zadru;

Članak u tiskanome časopisu:

1. Nenadić-Bilan, D. (2015) Predškolsko dijete i baština – istraživanje u muzeju. Pregledan rad u: *Školski vjesnik: časopis za pedagoškijsku teoriju i praksu*, Vol.64 No.3, str.492-503.
2. Škarić, M. (2001) Uloga muzejskih publikacija u edukaciji djece. Stručni rad u: *Informatika museologica*, Vol.32 No.3-4, str.73-75.
3. Glavičić, A. (1965) Kulturno – povijesni vodič po Senju. Senj: Senjsko muzejsko društvo. *Senjski zbornik*, Vol.1 No.1, str.264-314.
4. Ljubović, E. (2006) Senjski uskoci i plemići Vukasovići i njihovi grbovi. Senj: Senjsko muzejsko društvo. *Senjski zbornik*, Vol.33 No.1, str.63-77.

Katalozi:

1. Ljubović,B. i sur. (ur.) (2008) *Tvrđava Nehaj Senj 1558.-2008.* Senj: Gradski muzej Senj.
2. Ljubović,B. i Prpić,M. (ur.) (2012) *Spomenica 1962.-2012.* Senj: Gradski muzej Senj.
3. Ljubović,B. (2000.) *Senjska kulturna baština u mašti djece.* Senj: Gradski muzej Senj i DV „Travica“ Senj. Povodom Međunarodnog dana muzeja 2000.godine tiskan je i izdan deplijan u kojem je riječju i slikom popraćen projekt.
4. Ljubović,B. i sur. (ur.) (2016.) *Zbirka oružja i vojne opreme.* Senj: Gradski muzej Senj.
5. Ljubović,B. (2000) *Senj u prapovijesti, antici i ranom srednjem vijeku – katalog arheološke zbirke.* Senj: Gradski muzej Senj.

Prilozi:

1. Cerović-Miklić,M. i Tomljanović,D. (ur.) (2019) Krešimir Stanišić: *Kad sam bil mići.* Senj: Duplex grafika.
2. Cerović-Miklić,M. i sur. (ur.) (2004) *Voda naša svagdašnja.* Rijeka: Adamić.
3. Polak Poljarević,K. (2009) *Šarengace.* Senj: Dječji vrtić Travica.
<https://www.digitalne-knjige.com/polak2.php>
4. Oehlberg,B. (2008) *Neka bude bolje.* Buševac: Ostvarenje d.o.o.

Popis fotografija:

1. Fotografije 1. Priredba u povodu otvaranja izložbe u prostorima Gradskog muzeja, 18. svibnja 2000. godine na Međunarodni dan muzeja. (fotografije iz fundusa GMS);

2. Fotografija 2. *Grad Senj*

(https://www.google.com/search?q=fotografije+senja&client=opera&hs=w2l&tbm=isch&source=iu&ictx=1&fir=wlxyTV5wWLu32M%252CCmpjnxlSAUF7pM%252C_&vet=1&usg=AI4_-kTT_NC0mhDDZxm-KdlhQXvKFBDFlg&sa=X&ved=2ahUKEwihk8WlruXxAhWII4sKHX-nBIAQ9QF6BAgKEAE#imgsrc=o_TYcSHQng_FWM (preuzeto 15. srpnja 2021., 17:30)

3. Fotografija 3. *Vodič GMS – vanjske stranice* (fotografirala K. Prpić, 2021.).

4. Fotografije 4. *Zgrada Gradskog muzeja Senj* (fotografirala K. Prpić, 2021.).

5. Fotografije 5. *Unutrašnjost arheološke zbirke Gradskog muzeja Senj* (fotografirala K. Prpić, 2021.).

6. Fotografije 6. *Hidroarheološka zbirka Gradskog muzeja Senj* (foto K. Prpić, 2021.)

7. Fotografija 7. *Senjska glagoljska ploča* (fotografirala K. Prpić, 2021.).

8. Fotografija 8. *Reljef sv. Martina, 1330. godina* (fotografirala K. Prpić, 2021.).

9. Fotografija 9. *Kutak S. St. Kranjčevića* (fotografirala K. Prpić, 2021.).

10. Fotografija 10. *Sve o planini Velebit* (fotografirala K. Prpić, 2021.).

11. Fotografija 11. *Unutrašnjost bunjevačke kuće* (fotografirala K. Prpić, 2021.).

12. Fotografija 12. *Tvrđava Nehaj* (<https://www.senj.hr/tvrdava-nehaj/> , (preuzeto 21. srpnja 2021., 16:45).

13. Fotografija 13. *Tvrđava Nehaj – izložbeni eksponat* , zajednički rad djece DV "Travica" Senj nastao za izložbu povodom Međunarodnog dana muzeja 18.05.2000.god. (fotografirala K. Prpić, 2021.).

- 14.** Fotografija 14. *Tvrđava Nehaj – crtački radovi djece*, mješovita skupina „Školjkica“ DV “Travica“ Senj (fotografirala K. Prpić, 2021.).
- 15.** Fotografija 15. *Djeca oko cisterne u dvorištu muzeja* (fotografirala K. Prpić, 2021.).
- 16.** Fotografija 16. *Djeca obilaze Arheološku zbirku* (fotografirala K. Prpić, 2021.).a-b
- 17.** Fotografija 17. *Obilazak Hidroarheološke zbirke* (fotografirala K. Prpić, 2021.)
- 18.** Fotografije 18. *Glagoljaška baština Senja* (fotografirala K. Prpić, 2021.).
- 19.** Fotografije 19. *Proces izrade likovnih radova u DV* (fotografirala K. Prpić, 2021.).
- 20.** Fotografije 20. *Likovni radovi djece: Brodovi* (fotografirala K. Prpić, 2021.).
- 21.** Fotografije 21. *Djeca I.raz. OŠ ilustrirala slikovnicu* (fotografirala K. Prpić, 2021.)
- 22.** Fotografija 22. *Djeca ilustratori, I.-IV.raz. OŠ* (fotografirala K. Prpić, 2021.)
- 23.** Fotografije 23. *Djeca ilustratori, IV.- VIII.raz. OŠ* (fotografirala K. Prpić, 2021.)
- 24.** Fotografija 24. *Djeca (ilustratori) iz dječjeg vrtića Travica Senj* (fotografirala K. Prpić, 2021.)

IZJAVA

Ja, **Senka Prpić**, odgojiteljica dozvoljavam studentici Karmeli Prpić da moje ime i prezime objavi u svom završnom radu "Muzejska i galerijska pedagogija u odgojnim i obrazovnim procesima". Suglasna sam da rad bude objavljen na Internet stranicama Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli.

U Senju, datum: _____ 2021. godine.

Ime i prezime: _____

Potpis:

IZJAVA

Ja, **Petra Prpić Mikola**, odgojiteljica dozvoljavam studentici Karmeli Prpić da moje ime i prezime objavi u svom završnom radu "Muzejska i galerijska pedagogija u odgojnim i obrazovnim procesima". Suglasna sam da rad bude objavljen na Internet stranicama Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli.

U Senju, datum: _____ 2021. godine.

Ime i prezime: _____

Potpis:

IZJAVA

Ja, **Anita Orlić**, pedagoginja dozvoljavam studentici Karmeli Prpić da moje ime i prezime objavi u svom završnom radu "Muzejska i galerijska pedagogija u odgojnim i obrazovnim procesima". Suglasna sam da rad bude objavljen na Internet stranicama Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli.

U Senju, datum: _____ 2021. godine.

Ime i prezime: _____

Potpis:

IZJAVA

Ja, **Dubravka Glavaš**, ravnateljica Dječjeg vrtića „Travica“ Senj dozvoljavam studentici Karmeli Prpić da objavi ime i prezime tri djelatnice Dječjeg vrtića „Travica“ Senj u svom završnom radu "Muzejska i galerijska pedagogija u odgojnim i obrazovnim procesima". Suglasna sam da rad bude objavljen na Internet stranicama Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli.

U Senju, datum: _____ 2021. godine.

Ime i prezime: _____

Potpis:

IZJAVA

Ja, **Blaženka Ljubović**, ravnateljica Gradskog muzeja Senj dozvoljavam studentici Karmeli Prpić da moje ime i prezime objavi u svom završnom radu "Muzejska i galerijska pedagogija u odgojnim i obrazovnim procesima". Suglasna sam da rad bude objavljen na Internet stranicama Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli.

U Senju, datum: _____ 2021. godine.

Ime i prezime: _____

Potpis: